

साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया

प्रा. सविता तांबे
(मराठी विभाग)

सहकारमहर्षी भाऊसाहेब संतुजी थोरात कला ,विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, संगमनेर
द्वितीय वर्ष कला, मराठी - प्रथम सत्र
S2 साहित्यविचार

प्रकरण १ - अभ्यासक्रम

साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया -

- प्रतिभा
 - स्फूर्ती
 - चमत्कृती यांचे स्वरूप , संकल्पना आणि कार्य
- साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्व-
- संवेदन क्षमता
 - शैशव वृत्ती
 - अनुभवसमृद्धी व विद्वता

साहित्यिकाचा जीवनविषयक व साहित्यविषयक दृष्टीकोन

साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया

- कवी-लेखक हा सर्वसामान्य माणसासारखाच असून त्याचा जीवनव्यवहार हा सर्वसामान्य माणसासारखाच आहे.
- तो जशी साहित्याची निर्मिती करू शकतो, तशी इतर मनसे करू शकत नाही .
- त्याच्याकडे काय किमया असते ,याची कारणे विचारात घेऊया .

१. प्रतिभा

- ललितसाहित्य निर्माण करण्याची लेखकाजवळ असलेल्या शक्तीचा प्रतिभा म्हणून उल्लेख करावा लागेल.
- अनेक लेखकांनी प्रतिभेचे लेखन केले आहे.
- त्यात दंडी, ममंट, जगन्नाथ, अभिवनगुप्त यांनी प्रतिभेच्या निरनिराळ्या व्याख्या व विचार मांडले आहे . प्रतिभा अलौकिक शक्ती आहे
- नवनिर्मिती हे तिचे महत्वाचे वैशिष्ट आहे.

स्फूर्ती

- उत्कट भावनांचा सहज उत्स्फूर्त उद्रेक म्हणजे स्फूर्ती ,अशी कवी वर्डस वर्थ यांनी व्याख्या केली आहे .
- लहरीपणा हा तिचा खास विशेष गुण आहे .
- उदा. आकाशातील विजेप्रमाणे स्फूर्ती कवी -लेखकाच्या हृदयातील अंतरंग क्षणात उजळून टाकते.

कल्पना आणि चमत्कृती यांचे स्वरूप

- कल्पनात्मकतेत चैतन्याचा किंवा मानवी अंतकरणाचा अविष्कार असतो.
- कल्पना ही एक संपूर्ण नवनिर्मिती साधणारी शक्ती आहे .
- साहित्य निर्मितीत जुन्या संस्कारांना नवे रूप - नवा संदर्भ लाभत असतो.

साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्व

१) संवेदन क्षमता-

संवेदनक्षमता हे लेखकाचे खास वैशिष्ट्य आहे. संवेदनक्षमता म्हणजे भावविवशता किंवा हळवेपणा नाही कोणत्याही अनुभवातील सुक्ष्मतीसुक्ष्म बारकावे टिपण्याची क्षमता म्हणजे संवेदनक्षमता होय.

२) शैशव वृत्ती -

शैशव वृत्ती हि विशेष माणसाच्या ठिकाणी बालवयात असते. प्रौढ अवस्थेतातही शैशव वृत्ती जपणे म्हणजेही विशिष्ट अशी काव्य उपयोगी मानसिकता जपणे होय .

साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्व

- अनुभवसमृद्धी व विद्वत्ता -

लेखकाजवळ नुसते अनुभवाचे भांडार असून चालत नाही तर त्या अन्भावातून खोल गहनातून त्याचे कलानुभावत रूपांतर होणे किंवा त्यांना स्वतंत्र आशय, संदर्भ लावणे महत्वाचे असते.

लेखक हा ज्ञानी असावा , ज्ञानसंपन्न असावा . तो नवनिर्मितीचा असणारा हवा. चांगला लेखक व कवी होण्यास प्रतिमेची गरज आहे.

साहित्यिकाचा जीवनविषयक व साहित्यविषयक दृष्टीकोन

- साहित्य निर्मितीत लेखकाजवळ जीवन विषयक आणि साहित्यविषयक असे दोन्ही दृष्टीकोन कार्यकारी असावे लागतात .
- जीवनविषयक दृष्टीकोन हा त्याचा पायाच असतो. अपेक्षा इतकीच असते की दोन्हीचे एकात्म रूप साहित्यकृतीत दिसायला पाहिजेत.

धन्यवाद